

Kultur- og likestillingsdepartementet

Leselyststrategi@kud.dep.no

Dato: 26. mai 2023

Vår ref.: 23/03371

Deres ref.: ref.

Saksbehandler: Åse Kristine Tveit

Unntatt offentlighet:

Innspill til leselyststrategien

Disse innspillene til regjeringens leselyststrategi kommer fra Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag ved OsloMet – storbyuniversitetet, som er Norges største miljø for bibliotekfaglig utdanning og forskning.

Til grunn for innspillene ligger det demokratiske aspektet: Lesing er grunnlag for å fatte mange små og store beslutninger, og delta aktivt i samfunnslivet. Demokratispektet er tett koblet til lesing som danning og empatiutvikling, ved at lesing gir innsikt i, og fremmer aksept for andre måter å tenke og leve på enn ens egne (Nussbaum, 2010 og 2016). Lesing blir i dette perspektivet forstått som noe langt større og viktigere enn den enkeltes ferdigheter i effektiv tilegnelse av tekst.

1. Tre store utfordringer knyttet til lesing og leselyst

I våre innspill har vi en bred, differensiert forståelse av hva lesing omfatter. Det er i seg selv en utfordring at lesing ofte oppfattes for snevert, gjerne knyttet til skjønnlitterære tekster på trykt papir.

- Vi mener det er en stor utfordring at mange – både barn, ungdom og voksne – har **vanskelig for å konsentrere seg om å lese lengre tekster**. Vi anser at en årsak kan være skolens læremidler, med utstrakt bruk av korte utdrag fra tekster, som ikke utvikler evnen til konsentrert langlesing. Utdragene gir heller ikke tilfredsstillende estetiske opplevelser, fordi helheten mangler og leseren mister mulighet til å forstå hvordan tekster er bygget opp (Penne, 2012). Når elevene mangler trening i å lese lengre tekster, gjør det videre utdanning, og orientering i verden vanskeligere. Det leses mye i løpet av en dag, men mest korte tekstfragmenter eller meldinger. Mangelen på 'lesekondisjon' er bekymringsfull også i et kritisk literacy-perspektiv. Forskning viser at det er høy samvariasjon mellom gode leseferdigheter og det å velge gode strategier for å undersøke pålitelighet i tekster.
- En annen utfordring er tidsaspektet; **lesing tar tid og krever en innsats**. De fleste har i dag lett tilgang til mange medier man kan bruke tid på, og som gir mer umiddelbar stimulans. Lesing forutsetter både arbeid og lyst. Statistikken for lesing forteller at i visse livsfaser leses det mindre enn i andre faser, noe som også henger sammen med tidsaspektet. En del av utfordringen er å opprettholde leseaktiviteten over kneikene som overgang til ungdomstid, og voksne i travel småbarnsfamilietid.
- En tredje utfordring er **dårlig tilgjengelighet** (både intellektuelt og fysisk) av bøker som både appellerer til og utfordrer de ulike leserne der de er. Manglende eller svakt utstyrte skolebibliotek, lang vei til folkebiblioteket eller bokhandelen er en side av saken, en like kritisk faktor er manglende formidling av forskjellige typer litteratur som leserne har behov for. Det dreier seg om at litteraturen må

være tilgjengelig på aktuelle språk, på ulike språklige og kognitive nivå, med aktuelle tema, publisert i en form og på en plattform som er hensiktsmessig for mangfoldet av lesere.

2. De tre viktigste målgruppene for lesestrategien

Vi tenker oss at målgruppene primært er beslutningstagere i litteraturformidlende institusjoner, og alle som arbeider med å formidle litteratur, og som kan bruke strategien både til faglig inspirasjon og til å argumenter for å prioritere dette i sitt arbeid.

- **Lærere** i skole og barnehage, også undervisere i høyere utdanning. Det er sentralt at de som tar hånd om leseopplæring får incentiver til å arbeide med å motivere til lesing, også langlesing, og til å prioritere lesetid og leseopplevelse (Rothbauer et al., 2016). På høyskole/universitet vil det også være aktuelt å motivere studentene til å lese, og hjelpe dem til å utvikle gode lesestrategier.
- **Ledelse ved skoler og bibliotek.** Strategien vil kunne bidra til at arbeidet med litteraturformidling utvikles, satses på og blir en primær tjeneste i bibliotek både i utdanningssystemet og i folkebiblioteksektoren.
- **Foreldre.** Lesevaner kan innarbeides tidlig, og strategien kan bevisstgjøre foreldrene til å velge lesing som aktivitet fra barna er små. Å lese høyt for barna om tema som interesserer både dem og foreldrene stimulerer også voksnes leselyst. Foreldrene er rollemodeller når det gjelder lesing.

3. De tre viktigste tiltakene

- **Utvikle skolebibliotekene** til aktuelle og attraktive rom med differensierte samlinger av bøker og lydbøker, og personalressurser med kompetanse på litteratur og formidling. Norsk og internasjonal forskning viser at skolebibliotek som er åpne i hele skoletida, og har bibliotekfaglig personale med tid til formidling, skaper leselyst og utvikler leseferdighetene hos elevene (se for eksempel Centerwall, 2022; Gärden, 2017; Merga, 2022; Pihl, 2023). Forskrift til Opplæringslova om skolebibliotek må derfor sette krav til innhold og personale.
- **Iverksette et nasjonalt forskningsprogram på lesing og lesevaner** i ulike aldersgrupper og miljøer. Selv om det finnes en del forskning om lesing, særlig blant barn, mangler vi stadig dybdekunnskap om norske lesevaner, hvilke faktorer som skaper leselyst og lesingens rolle i et multimedialt miljø. Et bredt anlagt forskningsprogram vil gi ny kunnskap om lesingens status, og vil kunne avdekke sammensatte årsakssammenhenger når det gjelder nordmenns lesevaner eller mangel på samme. Forskning på selve lesebegrepet, med henblikk på alle de former for lesing vi har i dag, vil være en del av denne forskningen.
- **Styrke folkebibliotekenes kompetanse på lesing og litteraturformidling** for voksne innvandrere. Forskning viser at uformelle tiltak som språkkafeer gir samtaletrening på det nye språket i tillegg til å være en sosial arena med utveksling av erfaringer og informasjon (Johnston, 2016). Høytlesing der alle får delta, av lyrikk og bildebøker gir både språklæring og deling av litterære opplevelser, og stimulerer til videre lesing (Tveit & Johnston, 2023).

4. Gode eksempler på hva som bidrar til leselyst

Her nevner vi både konkrete eksempler basert på erfaring og forskning, og noen uprøvde ideer.

- **Lesing som sosial handling.** Det sosiale aspektet er en viktig drivkraft for lesing (Long, 2003). Å møtes og snakke sammen om noe man leser er et incitament til å lese, eller motivasjon kan være å lese fordi andre snakker om noe man vil ta del i (eksempler vi har sett på dette, er Rowlings Harry Potter-bøker og Knausgårds *Min kamp*). Både bibliotek, sykehus og andre institusjoner har gode erfaringer med lesing i uformelle og lavterskel Shared reading-grupper (Forslid et al., 2022). Også lesesirkler av mer tradisjonell art, enten på nett eller fysisk, er viktige pådrivere for medlemmene til å

prioritere lesing. Nettforum, som Wattpad og GoodReads, eller emneknaggen #BookTok gir mulighet til å ytre seg om det man leser, og til å oppdage bøker som engasjerte lesere anbefaler. Å være en del av et lesende fellesskap fremmer leselysten.

- **Leseopplevelsen.** Gjenkjennelse, fortryllelse, oppdagelse. Leselysten stimuleres ved å kjenne igjen noe, oppleve at det man leser forteller noe viktig om ens eget liv. Samtidig kan leselysten oppstå når noe aldeles uventet (uhørt, som Goethe sa) skjer i teksten, som skaper forundring, irritasjon eller innsikt (Felski, 2008).
- **Deltakelse og medvirkning.** Konkurransespektet har vist seg virksomt i å fremme lesing, ikke minst i bibliotekenes [Sommerles](#)-kampanjer. Lærere og foreldre melder om økt leseferdighet etter sommerferien. Virkningen henger delvis sammen med en bevisstgjøring om lesing hos foreldrene, og delvis på grunn av spillkonseptet bak kampanjen (Hareide, Tvetter og Lied, 2020). Deltakelse i en konkurranse har noen fellestrekk med det å lytte til NRKs Lytternes romanpris, der ikke-profesjonelle lesere diskuterer og kårer en vinner. Den som leser, kan selv måle sine meninger opp mot juryens.
- **Transmedialitet.** Skole- og folkebibliotek kan legge til rette for å oppleve et litterært verk eller verkets univers i mange former, som tekst, spill, film, drama, grafisk roman eller fan fiction.
- **Nasjonale/regionale leseprosjekter.** [Canada Reads](#) er et nasjonalt tiltak, i Norge har vi [Hele Rogaland leser](#). En tekst leses, og er utgangspunkt for samtaler og ulike arrangementer i lokalsamfunn og i massemediene. Man kunne tenke seg et aldersavgrenset tiltak, en digital eller trykt tekst som bare de mellom 13 og 17 hadde adgang til, som en eksklusiv sak for alle i den aldersgruppa i landet, med folkebibliotekene som infrastruktur.
- **Styrking av samarbeidet mellom skoler/barnehager og folkebibliotek.**

Litteratur

Centerwall, U. (2022). *Att ta plats och göra skillnad: skolbibliotekariepraktiker i framgångsrika verksamheter*. Högskolan i Borås.

Felski, R. (2008). *Uses of literature*. Blackwell.

Forslid, T., Ohlsson, A., Rydbeck, K., Skjerdingsstad, K.I., Steenberg, M. og Tangerås, T.M. (Red.). (2022). *Shared Reading i Skandinavia: forskning og praksis*. ABM Media.

Gärden, C. (2017). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande: en forsknings- og kunskapsöversikt*. Kungliga biblioteket.

Hareide, L., Tvetter, E. og Lied, S.I. (2020). Children's voluntary summer reading in Norway: Insights gained from the gamified library-initiated reading campaign Sommerles.no. *Nordic journal of literacy research*, 6 (3), 47-69.

Johnston, J. (2017). *Conversation-based programming in public libraries and immigrant integration*. Høgskolen i Oslo og Akershus.

Linhart, S.H. og Skjerdingsstad, K.I. (2020). *Litteraturformidling i lokale bibliotek: møte mellom teori og praksis*. Cappelen Damm Akademisk.

Long, E. (2003). *Book clubs: women and the uses of reading in everyday life*. University of Chicago Press.

Merga, M.K. (2022). *School libraries supporting literacy and well-being*. Facet Publishing.

Nussbaum, M. (2010). *Not for profit: why democracy needs the humanities*. Princeton University press.

Nussbaum, M. (2016). *Litteraturens etikk*. Pax.

Penne, S. (2012). Når delen erstatter helheten: litterære utdrag og norskfagets lærebøker. S. 163-174. I Matre, S., Sjøhelle, D.K. og Solheim, R. (Red.), *Teorier om tekst i møte med skolens lese- og skrivepraksiser*. Universitetsforlaget.

Pihl, J. (2023). Lystlesingens betydning. S. 203-232. I Bøyum, I. og Tveit, Å.K. (Red.), *Rom for lesing og utforskning: skolebibliotekets muligheter*. ABM Media.

Rothbauer, P., Skjerdingsstad, K.I., McKechnie, L., Oterholm, K. (2016). *Plotting the Reading Experience: Theory/Practice/Politics*. Wilfrid Laurier University Press.

Tveit, Å.K. og Johnston, J. (2023). *Talking about picturebooks in libraries' language cafes*. *Journal of Librarianship and Information Science*, <https://doi.org/10.1177/09610006231173681>

Med hilsen

Tor Arne Dahl
Instituttleder

Åse Kristine Tveit
Førsteamanuensis